

Vigintas Stankus.

Tylioji abstrakcija

Vigintas Stankus (g. 1962 m.) – meditavyvosios abstrakcijos kūrėjas, iš prisiminimų mozaikų dėliojęs ateities istorijas. Pokalbių nuotrūpos su artimaisiais, draugais ir bičiuliais, vaikų piešiniai, sanskrito žodžiai ir simboliai – viskas tilpo menininko drobių koliažuose ir storame dažo sluoksnyje. Tarsi numatydamas savo ankstyvą išėjimą, iš visų galerijų surinko savo meno kūrinius ir paliko juos savo šeimos namuose. Turbūt tam, kad būtų naujai atrastas.

V. Stankus gimė Kaune, baigė stiklo ir vitražo specialybę Vilniaus dailės akademijoje. Į meno lauką menininkas įsiliejo kartu su aktyviais tuomečiais menininkais, formavusiais meno pokyčius Kaune: Alfonsu Vilpišausku, Raimundu Mikšiu – Šniūru, Eimučiu Markūnu, Vytautu Dubausku, Raimundu Gailiūnu, Antanu Obcarsku, Arūnu Vaitkūnu, Mykolu Šalkausku, Rimvydu Jankausku-Kampu ir kt. Nepriklausomybės pradžioje, didžiuosiuose Lietuvos miestuose kultūrinis gyvenimas tiesiog kunkuliavo. Ėmė kurtis lietuviškos dailininkų grupės, kurios siekė pristatyti publikai meną be sovietinių meno institucijų kontrolės. 1990 metų vasarį Kaune jau buvo įsikūrusi keturių menininkų grupė „Post Ars“, tais pačiais metais įsikūrė tapytojų grupė „Angis“, o Vilniuje nuo 1989 metų gyvavo „Grupė 24“. Istorinių pokyčių ir sunkios naujos pradžios Lietuvoje laikotarpiu tapyboje išryškėjo ir įsitvirtino abstraktusis neoekspresionizmas.

Visų šių meno įvykių sukūryje formavosi ir Viginto Stankaus kūrybos braižas. Būdamas ramesnio būdo bei pasinėręs į rytų kovos menų filosofiją, menininkas laikėsi kiek atokiau nuo itin aktyvaus meno lauko procesų. Būdamas profesionalus sportininkas (jis - vienas pirmųjų Lietuvoje įgijo juodąjį karatė diržą), tapytojas buvo itin pasinėręs į rytų kovos menų filosofiją, kurią sudaro Budizmo, Taoizmo ir Konfucioizmo pagrindai. Tai jam suteikė discipliną, išmokė kantriai ir nuosekliai siekti savo tikslo. Kiekvieną dieną pradėdavęs nuo meditacijos, Vigintas prie drobės prisiliesdavo tik būdamas geros nuotaikos. Pyktis ar susikaupusios neigiamos emocijos niekada nebuvo jo įkvėpimu. Kitaip tariant, menininkas nesiekė šokiruoti žiūrovo. Jis siekė atrasti harmoniją su savimi ir per meno kūrinį ja dalintis su pasauliu.

Ankstyvojoje kūryboje išryškėjo menininko polinkis į ekspresyvų abstrakcionizmą. Piešiniai, tapyba ant popieriaus, kartono lakštų ir drobės alsuoja gaivia šviesa, laisve ir ekspresyviais potėpiais.

Kiek vėliau į jo tapybą įsilieja sunkios dažo tekstūros, dengiančios viena kitą ir smulkios linijos, jungiančios motyvų lopus drobėje. Paradoksalu, tačiau net ir tokį "svorį" turinti Stankaus tapyba, gana niūrios lietuviškosios tapybos fone, yra šviesi ir pozityvi. Galbūt šį bruožą pažymėčiau, kaip vieną skiriamųjų menininko braižui atpažinti.

Kuomet V. Stankaus bičiuliai ieškojo naujų medių bei radikalesnių meno išraiškos formų (video, objektai, instaliacijos, performansai ir akcijos), Vigintas taip pat eksperimentavo, tačiau tik tapybos ir skulptūros rėmuose. Jį domino drobės faktūra ir medžio tekstūra. Stiklo meno ir vitražo studijų pasekoje, visoje Viginto Stankaus kūryboje – tiek ankstyvojoje, tiek ir vėlyvojoje – itin ryškiai jaučiamas konstruktyvus "vitražisto" žvilgsnis.

Beieškodamas įdomių tekstūrų, V. Stankus pradėjo drožti skulptūras iš medžio. Medis buvo itin artima medžiaga jo filosofijai. Tai – augimo, jėgos, stiprybės ir amžinojo gyvybės atsinaujinimo gamtoje simbolis. Gyva ir iškalbinga medžio gabalų, šakų ir rėvių forma ir faktūra padiktavo totemų, antropomorfinių kaukių ir kubistinių figūrų atsiradimą. Darbas su medžiu tapo savotiška meditacijos forma bei kūrybinės energijos iškrova.

Juokais galima pasakyti, kad Viginto meilė formai ir faktūrai kainavo labai brangiai. Visi, kiek daugiau susidūrę su profesionaliuoju menu, žino, kad kokybiškos darbo priemonės: drobės, teptukai, o ypač dažai, kainuoja didelius pinigus. V. Stankus itin mėgo aukštą paveikslo reljefą, todėl ant drobės klodavo labai storą dažo sluoksnį. Taip gimė didelė peizažų, miestelių ir portretų kolekcija, pulsuojanči spalvomis bei tirštomis dažų gijomis. Kolekciją vienija atlikimo maniera ir spalvos. Šie darbai iš kitų Stankaus kūrinių išsiskiria savo ryškiomis spalvomis ir jų deriniais.

Pavyzdžiui, vieną paveikslą, kuriame peizažo pagrindą sudaro pilki ir rusvi tonai, staiga praskrodžia intensyvi tiršta juoda juosta, sukapojanči jį į daugybę planų. Kitas gi – mėlynas – saktum, miškas arba vandenynas, įsielektrinęs prieš audrą. Dangus susimaišęs su medžiais (ar vandeniu) mėlynų, žydrų, baltų ir juodų dažo juostų raizgalyne. O iš apačios, iš paveikslo gilumos, tarytum proskyna ar smėlio krantas, šviečia švelni rami geltona. Vigintas buvo talentingas koloristas. Meistriškai konstruodamas paveikslų formą ir koloritą, savo kūrinuose, spalvos ir dažo faktūros pagalba, menininkas gebėjo pasakoti ištisas istorijas.

Aptariant Viginto Stankaus kūrybinį kelią, svarbu paminėti vieną išskirtinių ir kone visą laiką lydėjusį motyvą – miestą. Tai paveikslai, kuriuose tiesiog knibžda gyvybė – ten miesteliai, maži nameliai, dėmės, langai. Kitaip tariant – gyvenimai. Maži, skirtingų dydžių, formų ir spalvų abstraktūs objektai iškloja visą kūrinių plotą. Šis motyvas lydi ištisus V. Stankaus piešinių ir drobių ciklus. Aliuziją į miestus galime pastebėti ir menininko koliažuose, kuriuos jis konstruoja iš nedidelių popieriaus, kartono, piešinių, drobių skiaučių.

Paskutiniaisiais metais menininkas beveik neišeidavo iš dirbtuvės. Kūrė daug ir intensyviai. Nesiliovė eksperimentuoti su drobės faktūra. Naudojo ne tik dažus, bet ir pelenus. Pakito paveikslų koloritas. Pradėjo dominuoti balta ir daugybė pilkos bei rusvos spalvų atspalviai. Kvarco, cemento, asfalto, smėlio ir kitų smulkiosios mineralinės kilmės medžiagų spalvų paletėje ėmė skleistis abstrakčios orchidėjos, žiedai, paukščiai, portretai ir sapnai. Mėgiamu ir daugelyje paveikslų įsitvirtinusių motyvu tapo kėdė. Abstrakti jos forma, struktūra, atlošas, kojos – savotiškas stabilumo ir ilgaamžiškumo simbolis.

Vigintas Stankus buvo žingeidus žmogus, vis atrasdavęs sritis, į kurias intensyviai gilindavosi. Tai atsispindėjo jo kūryboje. Pastaraisiais metais jis buvo itin susidomėjęs sanskritu - klasikine Indijos kalba, priskiriama indoeuropiečių kalbų šeimai. Ši kalba buvo ir dažnai tebėra naudojama kaip liturginė hinduizmo, budizmo ir džainizmo kalba, naudojama filosofijos, literatūros kūriniuose. Bestudijuodamas sanskrito žodžius ir simbolius, tapytojas pradėjo juos naudoti savo abstrakcijose, koduoti žinutes savo paveiksluose.

2013 metais, kalbėdamas apie abstrakcijas menininkas sakė: „Jos tam tikru tapymo momentu gimsta, atsitinka, pradeda gyventi. Tik reikia laiku sustoti. Tačiau jose man trūksta formos. Reikėjo skubiai kažką daryti. Taip ir išdrįsau, beje sunkiai, nupiešti žmogutį. Jis man reikalingas kaip forma, kad nereikėtų galvoti, ką dabar pavaizdavus.“ Žinant tai, kad tapytojui reikėjo pagrindo, nuo kurio lengviau atsispirdavo tapydamas, paprasčiau vertinti jo norą įpinti į paveikslų turinį jam brangius žodžius ir simbolius. Kodėl tam buvo pasirinkta sanskrito kalba? Galbūt todėl, kad menininkas ją tapatino su maldos kalba ir savo paveiksluose įžodino tai, kas jam buvo svarbiausia: duhita (dukra), mata (motina), lumene (šviesa), sapana (atskleidimas, sapnas).

Nežiūrint į tai, kad buvo gana uždaro būdo asmenybė, tapytojas buvo itin aktyvus personalinių ir grupinių parodų dalyvis. Per tris kūrybinio kelio dešimtmečius Vigintas Stankus sudalyvavo daugiau nei penkiasdešimtyje grupinių parodų Lietuvoje ir užsienyje bei surengė virš dvidešimt personalinių parodų. Ypač didelio pasisekimo ir atgarsio sulaukė viena paskutiniųjų menininko parodų, rodyta Paryžiuje, galerijoje „La Capitale Galerie“. Parodoje buvo pristatyti du lietuvių menininkai – Stasys Žirgulis ir Vigintas Stankus. Menininkus Paryžiaus publikai pristatęs galerijos savininkas Faik Bazencir sakė, jog didžiuojasi galėdamas parodyti talentingus menininkus iš Lietuvos išsiskiriančius savo aukšto lygio brandžiais darbais ir įdomia atlikimo technika.

Vigintas Stankus – įdomus ir savitas kūrėjas, palikęs didelę abstrahuotų, asociatyvių ir ekspresyvių paveikslų bei piešinių kolekciją. Įvairaus formato abstrakcijos atliepia menininko kartos, besiformavusios Lietuvos nepriklausomybės pradžioje estetiką ir dvasią. Meilė Rytų kovos menams ir filosofijai, kasdienės meditacijos nulėmė tai, kad V. Stankaus darbai skleidžia harmoningą, darnų ir atvirą santykį su pasauliu. Galbūt todėl menininko kūryba yra tokia daugiasluoksnė ir įtraukianti.

Julija Dailidėnaitė, meno kritikė